

Astrid Lindgren Memorial Award

©Illustrationer: Björn Berg, Ingrid Vang Nyman, Ilon Wikland

Bart Moeyaert, Prijswinnaar van de Literatuurprijs ter nagedachtenis aan Astrid Lindgren 2019

Het gecomprimeerde en muzikale taalgebruik van Bart Moeyaert vibreert van de onderdrukte gevoelens en de onuitgesproken wensen. Met filmische tegenwoordigheid geeft hij vorm aan momenten waarin relaties op de spits worden gedreven, terwijl de complexiteit van de verhalen tegelijkertijd suggereert dat er andere mogelijkheden zijn om verder te komen. Bart Moeyaerts lichtgevende schrijverschap onderstreept dat boeken voor kinderen en jongeren een vanzelfsprekende plek innemen binnen de wereldliteratuur.

Motivering van de jury

Bart Moeyaert, in 1964 geboren in België, is een veelvuldig bekroonde Vlaamse auteur die al voor kinderen en jongeren schrijft sinds hij als 19-jarige debuteerde met *Duet met valse noten* (1983). Zijn grote en gevarieerde schrijverschap omvat ruim 50 titels en omvat alles van prentenboeken en jeugdboeken tot poëzie, toneelkunst, liedteksten, scenario's voor televisie en essays. Moeyaert vertaalt ook kinder- en jeugdliteratuur in het Nederlands. Zijn boeken verschijnen telkens in nieuwe uitgaven en er zijn vertalingen verkrijgbaar in meer dan 20 landen. Daarnaast vervult hij allerlei prestigieuze opdrachten; zo was hij in 2006 en 2007 stadsdichter van Antwerpen.

Moeyaerts literaire taalgebruik is gecomprimeerd en muzikaal, en zijn suggestief geladen manier van vertellen brengt een filmische tegenwoordigheid tot stand. Het merendeel van zijn boeken speelt zich af in een strikt beperkte tijd – een dag of zelfs een moment – wanneer zeer alledaagse situaties veranderen en conflicten op de spits worden gedreven. Waar en wanneer de verhalen zich afspelen, wordt niet gespecificeerd, Moeyaert richt in plaats daarvan zijn focus op het hier en nu en onderzoekt nauwkeurig de levensvoorwaarden van de karakters en hun onderlinge relaties.

De schilderingen van Bart Moeyaert zijn niet zwart-wit, er is geen eenvoudige indeling in goed en kwaad, in helden en schurken, in plaats daarvan worden complexe relaties onder de loep genomen. De motieven voor het handelen van de personen zijn te vinden aan de randen van de verhalen; het kan gaan om een afwezigheid, een gebrokenheid, een tekortkoming die de lezer soms alleen maar kan vermoeden. Er wordt al evenmin een gelukkige afloop voorgeschoteld, de weg voorwaarts is eerder te vinden in een begrip voor verbanden en bij de karakters zelf.

In *Blote handen* (1995) is het oudejaarsdag en de jongen Ward rent samen met zijn vriendje door het dorp op de vlucht voor buurman Betjeman. De lezer maakt een duikvlucht en belandt in het centrum van de gebeurtenissen en in Wards tumultueuze gevoelens. Stapje voor stapje wordt duidelijk wat er gebeurd is. Ward is zonder toestemming op Betjemans erf geweest en

THE ASTRID LINDGREN MEMORIAL AWARD

Swedish Arts Council | PO Box 27215 | SE-102 53 Stockholm | Visit Borgvägen 1-5, Stockholm
Phone +46 (0)8-519 264 00 | E-mail literatureaward@alma.se | www.alma.se/en

heeft, opzettelijk of niet, een van zijn eenden gedood. In de ogen van de jongen is Betjeman, met zijn plastic kunsthand, een grotesk monster. De man kan zijn woede niet beheersen en doodt het hondje van Ward. Een leven voor een leven. Beide partijen zijn te ver gegaan en het gruwelijke waar een mens met zijn "blote handen" toe in staat is, is een feit. De auteur neemt geen standpunt in ten aanzien van de schuldvraag. Het is een hartslagverhogend, verontrustend drama. Ondanks de verschrikkelijke situatie kan aan het eind ook een opening worden vermoed wanneer het bijna twaalf uur is en er iets nieuws voor de deur staat. De moeder van het vriendje van Ward brengt de hoop onder woorden: "*Het jaar is niet voor niks uitgevonden*".

Het meesterwerk *Het is de liefde die we niet begrijpen* (1999) beschrijft een gezin dat zijn samenhang aan het verliezen is. Hier excelleert Moeyaert in zijn vermogen om conflicthaarden die dreigen te ontploffen in scène te zetten. In drie delen wordt een disfunctioneel gezin beschreven waarin de kinderen aan zichzelf zijn overgeleverd in hun verlangen naar liefde, bevestiging en structuur in het dagelijks leven. In het eerste deel van de roman wordt de lezer in een scene vol gevoelens geworpen. Het is zomer. Het gezin bevindt zich dicht opeen gepakt in een snikhete auto en de tienerdochter is getuige van een conflict tussen haar oudere broer en haar moeder, wat tot uitdrukking komt in een plotseling remmen, slaande portieren en geschreeuw. Ze probeert haar jongere zusje te beschermen door haar mee te nemen, bij de auto vandaan, terwijl de ruzie onaangename waarheden naar de oppervlakte dwingt. In het laatste deel van de roman is de broer het huis uit. Toch is hij bijna fysiek aanwezig in de fantasieën van de tienerdochter. De sterke, liefdevolle onderlinge band tussen de in de steek gelaten kinderen wordt gevangen in een onvergetelijke, droomachtige slotscène.

In het autobiografische *Broere* (2002) vertelt Moeyaert met humor en warmte hoe het was om op te groeien als jongste van zeven broers. De korte hoofdstukken van het boek zijn doordrongen van het feit dat Bart wordt omgeven door het sterke en geborgen wij-gevoel van de broederschap. Als jongste van het gezin bewondert hij zijn broers om alles wat ze weten en kunnen, maar tegelijkertijd is hij degene die er soms onherroepelijk buiten komt te staan. Te midden van zijn broers, die ieder worden gekarakteriseerd door een bepaalde eigenschap, ziet Bart als zesjarige al in dat hij degene is die het vermogen heeft om dingen te ontdekken gewoon door om zich heen te kijken. Het boek is ook bewerkt voor theater.

Het raadselachtige, onuitgesprokene en verdrongene kenmerkt veel van Moeyaerts boeken, zoals *Dani Bennoni* (2004). De jongen Bing heeft de veel te grote voetbalkleren van zijn oudere broer aangetrokken en eist nu dat de vriend van zijn broer, Dani Bennoni, hem zal leren voetballen. Wanneer Dani weigert, probeert Bing op een andere manier zijn zin door te drijven. Het gecomprimeerde, gewoonweg claustrofobische verhaal is verzadigd van de onderdrukte gevoelens. Op de achtergrond vangt de lezer een glimp op van een oorlog waar Bings oudere broer voor wordt opgeroepen. Het verdriet hierover heeft de moeder verlamd en is ook van invloed op Bings handelen. De relatie met Dani wordt gecompliceerd door manipulatie, afpersing en geheimgehouden seksuele handelingen. De keuzes tussen goed en kwaad, juist en onjuist worden niet weergegeven als eenvoudig en evenmin als eenduidig of rationeel.

De melkweg (2011) speelt zich grotendeels af bovenop een muur. Daar zit hoofdpersoon Oskar samen met zijn broer Bossie en het meisje Geesje in de zomerhitte uit te kijken over de buurt. Er gebeurt niet veel. Binnen de muren verzamelen Prit en Petra oud ijzer. Ze komen uit een ander land en spreken een taal die de ik-figuur "Oudijzers" noemt. Aan de andere kant

van de muur schuifelt elke dag een oude dame met haar oude hond langs. De kinderen gaan een weddenschap met elkaar aan over wie van de twee het eerst zal overlijden. Op een dag komt er een nieuw meisje, ze woont een huizenblok verderop, en de oude orde wordt verstoord. De motieven voor de verdere handelingen van de karakters zijn lastig te bereiken, ook voor henzelf. Aan het eind komen echter de woorden, gesproken en geschreven, en daarmee kunnen ze ook nader tot elkaar komen.

Wanneer Moeyaert voor jongere kinderen schrijft, worden zijn boeken gekenmerkt door een sterke solidariteit met de karakters en een vaak subtiele humor. Ook deze korte verhalen, die zowel afzonderlijk als in verschillende verzamelbundels zijn gepubliceerd, zitten vol gevoelens en zijn rijk aan onderliggende boodschappen. In *Echt weg is niet zo ver* (1993) is de vader van de tienjarige Roos vertrokken om hulp te krijgen bij het stoppen met drinken, schreeuwen en slaan. Het gezin is opgelucht, maar Roos mist hem enorm en worstelt daar erg mee. Roos probeert zelf wijs te worden uit haar gemengde gevoelens, en als het allemaal teveel wordt, is daar een oudere zus die bescherming biedt en troost.

Een groot deel van Bart Moeyaerts schrijverschap is realistisch, maar hij wordt ook geïnspireerd door fabels, welbekende sprookjes en Bijbelse verhalen, en drukt daar zijn eigen stempel op. In de prentenboekentriologie *De Schepping* (2003), *Het Paradijs* (2010) en *De Hemel* (2015) geeft hij christelijke scheppingsverhalen op zeer eigenzinnige wijze een nieuwe vorm. De eerste twee delen van de trilogie zijn geïllustreerd door Wolf Erlbruch en het derde door Gerda Dendooven. Met deze speelse en diepgaande prentenboeken over existentiële onderwerpen manifesteert Moeyaert een kunstzinnige uitdrukking die ijvert voor het opheffen van strakke genre- en leeftijds categorieën.

Moeyaert's grote interesse voor muziek laat op allerlei manieren sporen na in zijn auteurschap. Diverse boeken zijn geïnspireerd op een bepaald genre of een song, zoals 'Je suis swing' in *Dani Bennoni* en Nancy Sinatra's 'These boots are made for walking' in *De melkweg*. Bij meerdere boeken zitten cd's, onder andere bij het bekroonde sprookjesboek *Luna van de boom* (2000), geïllustreerd door Gerda Dendooven en met muziek van Filip Bral.

Bart Moeyaerts rijke schrijverschap fascineert door zijn manier van uitdagen, het minimalisme trouw, en door geen concessies te doen. Hij kiest eerder voor vormgeven en aanstippen dan voor dingen uitleggen en een boodschap aanleveren. Door ingehouden beschrijvingen zijn de verhalen veelzeggender. De filmische aanpak en het fraai vormgegeven taalgebruik vereisen een langzaam en bedachtzaam lezen. Moeyaert vertrouwt erop dat de lezer de tijd neemt om door te dringen tot wat er in de tekst én tussen de regels door tot uitdrukking wordt gebracht. Zijn karakters zijn niet altijd wat ze in eerste instantie lijken te zijn. Ze bevinden zich vaak in onzekere relaties en emotionele verwarring. Het vorm geven aan idylles, of een onvervalste en onschuldige jeugd, is iets wat de prijswinnaar van dit jaar niet interesseert. Hij wil in zijn boeken juist alle kanten van het leven laten zien.